

НАПРЯМ 6. НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ, ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-28>

Гаврилів Ю. З.,

*аспірант кафедри політичних наук та історії
Київського національного університету будівництва і архітектури
м. Київ, Україна*

ЗАХИСТ ПРАВ КРИМСЬКИХ ТАТАР У СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ

Російське воєнне вторгнення, що почалося у лютому 2014 року і триває у своїй широкомасштабній формі по теперішній час, знову створило умови щодо глобального порушення прав кримськотатарського народу. Історія боротьби кримськотатарського народу за власну етнічну ідентичність набула нових форм у сучасних умовах українського державотворення. Українська держава з перших днів гарантувала підтримку всіх фундаментальних прав кримськотатарського народу, що виразилося в ухваленні низки актів: ратифіковано резолюцію ООН щодо прав корінних народів, також в 2021 р. Було ухвалено Закон України «Про корінні народи України», а також у парламентському акті – Заяві Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави, ухваленій 20 березня 2014 року [1]. Даний акт закріпив положення про те, що Україна гарантує збереження та розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності кримськотатарського народу як корінного народу та всіх національних меншин України, гарантує захист та реалізацію невід'ємного права на самовизначення кримськотатарського народу у складі суверенної і незалежної Української Держави, визнає Меджліс та Курултай та інші особливості захисту прав кримських татар, було доручено розробити практичні механізми взаємодії між органами виконавчої влади України та Меджлісом кримськотатарського народу.

Даний акт запровадив новітній елемент у захисті прав кримських татар у сучасних умовах державотворення – парламент доручив Кабінету Міністрів України терміново подати проекти законів України, нормативно-правових актів України, які визначають та закріплюють

статус кримськотатарського народу як корінного народу України, водночас розробка проектів відповідних законів України та нормативно-правових актів відбуватиметься шляхом консультацій з Меджлісом кримськотатарського народу, у тісній співпраці з Організацією Об'єднаних Націй, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі, Радою Європи відповідно до міжнародного права і стандартів забезпечення прав людини, корінних народів та національних меншин [1]. Відтак, Заява Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави створила механізм забезпечення інституційної спроможності органів державної влади у захисті прав кримських татар.

За результатами цих законодавчих ініціатив сформувалася відповідна інституційна спроможність політичного представництва кримськотатарського народу в Україні. Так, науковці В. Й. Климончук та Г. З. Юксель справедливо наголошують, що «... Курултай і Меджліс становлять ядро системи політичного представництва кримськотатарського корінного народу та виконують взаємодоповнювальні функції. Курултай як найвищий представницький з'їзд забезпечує легітимне формування колективної волі корінного народу, визначає нормативні засади самоврядування та здійснює стратегічну діяльність. Меджліс, своєю чергою, виступає постійно діючим органом, який реалізує повноваження між сесіями Курултаю, координує правозахисну діяльність, міжнародну адвокацію та підтримку кримських татар в умовах політичного тиску й репресій з боку окупаційної адміністрації в Криму. Проведений аналіз підтвердив, що після 2014 року форми політичної участі кримських татар суттєво трансформувалися від локального самоврядування на території Криму до переважно зовнішніх механізмів представництва через державні інституції України та міжнародні інституції. Водночас ключовим викликом залишається недостатня інституціоналізація статусу Меджлісу в українському правовому полі, що обмежує його участь» [2].

Варто також зазначити, що інституційна спроможність захисту прав кримськотатарського народу підсилена через функціонування Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим [3]. Дана установа функціонує як урядова організація, метою якої стало сприяння виконанню в Автономній Республіці Крим повноважень, покладених на Президента України. Дана установа є майданчиком узгодження державної політики і прав кримськотатарського народу, що загалом позитивно впливає на захист прав кримських татар в Україні. Значну роль у захисті прав кримськотатарського народу здійснює центральний орган виконавчої влади – Державна служба України з етнополітики та свободи совісті.

Таким чином, правові основи та інституційна спроможність представлені низкою законодавчих і підзаконних актів, а також наявністю органів державної влади і самоорганізації кримських татар. В істо-

ричному вимірі, починаючи від геноциду кримськотатарського народу, здійсненого у часи Другої світової війни, на сьогоднішній день кримськотатарський народ має найбільш розгалужену і законодавчо унормовану систему органів влади і самоорганізації, а також гарантовані державою права. Водночас, удосконалення потребує законодавче забезпечення статусу органів самоорганізації кримських татар – Меджлису та Курултаю, що є вектором подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховної Ради України «Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави», від 20 березня 2014 року № 1140-VII URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/main/1140-18?utm_source=chatgpt.com#Text
2. Климончук В. Й., Юксель Г. З. Політична участь в системі публічної влади України кримськотатарського корінного народу після окупації Криму. Український політико-правовий дискурс. № 20, 2026. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/578/475>
3. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим URL: <https://ppu.gov.ua/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-29>

Коркач С. О.,

*молодший науковий співробітник науково-дослідного відділу
«Музей Заповіту Т. Г. Шевченка»*

*Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»
м. Переяслав, Україна*

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТУАЛІЗАЦІЇ СПАДЩИНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Сьогодні музейні установи виконують не лише функцію збереження культурної спадщини, але й виступають активними суб'єктами наукової комунікації. Особливого значення це набуває у контексті шевченкознавства, де інтерпретація творчої спадщини Тараса Шевченка потребує постійного наукового осмислення та актуалізації. У цьому аспекті важливим є досвід діяльності Музею Заповіту Т. Г. Шевченка як структурного підрозділу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав».